

УДК 172+37.032

Тетяна Коршун

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ

Глобалізація призводить до цивілізаційних зрушень в освітньому процесі, до суттєвого розмивання кордонів у процесі навчання. Ці трансформації в гуманітарній освіті викликають заміну багатьох національних культурних кодів глобальними, а також значну диференціацію ідентичностей у межах однієї територіальної громади.

Ключові слова: е-освіта, МВОК, ідентичність, національність, культура, гуманітарне знання.

Коршун Т.

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ ГУМАНИТАРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ВЫЗОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

Глобализация приводит к цивилизационным сдвигам в образовательном процессе, к существенному размыванию границ в процессе обучения. Эти трансформации в гуманитарном образовании вызывают замену многих национальных культурных кодов глобальными, а также значительную дифференциацию идентичностей в пределах одной территориальной общины.

Ключевые слова: э-образование, МООК, идентичность, национальность, культура, гуманитарное знание.

Korshun T.

THE GLOBALIZATION OF HUMANITARIAN EDUCATION AS CHALLENGE TO THE NATIONAL IDENTITY

Globalization leads to civilizational changes in the educational process, to a significant erosion of boundaries in the learning process. These transformations in humanitarian science education cause replacement of many national cultural codes by global ones, such as a significantly differentiation of identities within a local community.

Key words: e-learning, MOOC, identity, nationality, culture, humanitarian knowledge.

Увесь час існування модерних націй формування та творення національної ідентичності забезпечувалося спільним культурним досвідом та передачею національних міфів. Впровадження масової освіти значним чином прискорило та полегшило цей процес, власне і забезпечивши формування націй в сучасному розумінні. Універсальні культурні коди, які закладаються через вивчення рідної мови, кращих зразків національної літератури, єдиним підходом до розуміння історичного процесу є надійним підґрунтям для творення потужної національної ідентичності та плекання патріотизму.

Наші сучасники є першим поколінням, яке має доступ до гуманітарної освіти, що не пов'язана із місцем проживання. Перші відеозаписи лекцій іноземних університетів з'являються наприкінці 90-х, проте створення можливостей інтерактивного спілкування під час навчання призводить до появи масових відкритих онлайн-курсів (МООК) з 2011 року. Вже у 2013 році «Інтернет-університети обігнали традиційні університети за кількістю запитів», а «Khan Academy, яка надає онлайн-навчання із 2006 року, має більшу популярність в онлайн-пошуку, ніж Кембриджський університет, який займається вищою освітою із XIII століття» [5]. Якщо цільовою аудиторією перших онлайн-курсів були студенти, то дуже швидко ситуація змінилася. Спочатку е-освіта охопила працюючих людей, які бажають підвищити свою кваліфікацію, потім МВОК увійшли у вільний час людей, поєднавши навчання та розваги (навіть з'явився термін Edutainment [див. наприклад: 6]). І, як логічне продовження Edutainment, з'являється все більше ресурсів для дитячого онлайн-навчання. При цьому дитина може грати і навчатися майже чому завгодно (математиці та англійській – Академія Хана, програмуванню – Scratch, Blockly, Code, Tynker тощо, досліджувати динозаврів – Dino 101 на платформі Coursera, розвивати академічні знання та навички для життя та здоров'я на універсальній платформі E-learning for kids, грати в навчальні ігри на Help kidz learn або на ABCya та багато іншого). Ці ресурси розраховані на дітей від 4–5 років, не кажучи вже про масиви різноманітних освітніх пропозицій для школярів, які охоплюють усі дисципліни, при цьому розглядаючи окремі ракурси кожної з тем. Це викликає і появу досліджень, присвячених причинам і наслідкам проходження школярами онлайн-курсів [див., наприклад: 7]).

Діти змалечку сприймають, що барв у веселці різні люди бачать різну кількість, що іноземні риби, на відміну від українських, можуть розмовляти, що діти в різних частинах світу споживають різну їжу. Саме усвідомлення того, що існують різні культури та різні системи цінностей формується з народження, а не як рані-

ше – у людини з більш-менш сформованим світоглядом. Коли людина вперше в дорослому віці отримує можливість прослухати відеозаписи лекції американського професора, у неї виникає внутрішнє відчуття різниці між нашою і американською академічною та студентською культурами. Ця різниця полягає у дрібних деталях: атмосфері взаємного спілкування викладача та студентів, студентів між собою, у поведінці під час лекцій, а також у суті тих проблем, які викликають найбільшу зацікавленість молоді (що саме вони вважають самоочевидним, а що піддається сумнівам та додатковій перевірці). Власне, з дрібниць, які майже неможливо виокремити, і складається той «культурний шок», про який писав Е. Тофлер [3, с. 102–109]. Водночас цей шок навряд чи зможуть усвідомити представники нового покоління, які з найменшого віку вбирають у себе іноземну культуру.

Під сумнів ставиться навіть один із базових факторів формування національної ідентичності – мова. Саме «через мову ми переходимо від окремої людської індивідуальності до суспільної групи, в особливостях якої може проявитися певне ставлення до світу» [2, с. 219]. Останнім часом через процеси глобалізації, навіть якщо батьки є представниками однієї культури, їх діти все частіше починають вивчати іноземні мови чи не з народження, засновуються курси англійської для немовлят віком від 6 місяців, не говорячи вже про інші способи опанування мови. Для малюків навіть тварини «розмовляють» не тільки українською чи російською, а й англійською чи іншими мовами залежно від бажання батьків. Це сприяє розвитку не тільки білінгвальності, а й справжньої полікультурності. У цьому контексті цікавим є дослідження щодо впливу мови на моральні судження людини. У людей, які володіють двома мовами, запитували їх оцінку вчинку. У першій історії добрі наміри призводили до негативних наслідків (наприклад, старенька дарує бездомному нове тепле пальто, і в ту ж ніч його компаньйони б'ють його до смерті, щоб роздобути дорогу річ), у другій – нечесний намір призводить до позитивного результату (сім'я усиновляє дитину-інваліда заради отримання державної допомоги). Люди, які сприймали ці ситуації іноземною мовою, переважно оцінювали вчинки людей за їх наслідками. Для людей, які отримували інформацію рідною мовою, важливішими для моральної оцінки вчинків стали наміри людей [детальніше 4]. Це дослідження демонструє не тільки важливість мови для формування ідентичності, а й наявність великого пласта невивчених наслідків глобалізації гуманітарного знання та раннього знайомства дитини із різноманітними мовами і культурами.

Таким чином, поступово відбувається заміна національних «культурних кодів» глобальними. Освіта, звільнившись від державної монополії, стала й інтернаціональною. Держава перестала монополювати визначати зміст освіти. Водночас держава поступово витісняється і з інших суспільно важливих сфер життя, на її місце приходять великі корпорації. Зменшення ролі держави в житті кожної людини і саме по собі призводить і до зменшення національної ідентичності. Протиставлення глобальних цінностей національним має все менше значення, оскільки кожен може знайти власну нішу, не намагаючись відшукати компроміс у межах держави. Відсутність потреби формувати компроміс на національному рівні призводить до зменшення спільності за територіальною ознакою. І цей процес стає лавиноподібним.

С. Дацюк пропонує ідею існування мережевої ідентичності, яка протиставляється ідентичності національній та глобальній. «Третя ідентичність це мережева. Основні ідеї: 1) топологічна (не територіальна) фрагментація світу; 2) відмова від монополії держави на багато видів інфраструктурних послуг; 3) корпорації починають надавати все більше інфраструктурних послуг замість держави; 4) слабким державам і корпораціям можуть протистояти лише рівноправні спільноти, створювані всередині традиційного громадянського суспільства, але які до нього вже не належать; 5) ці спільноти об'єднуються в мережі (за допомогою насамперед телекомунікацій та Інтернету) – вони з'єднують різні топологічні фрагменти світу, створюючи світову мережу поверх державно-корпоративної організації світу» [1]. Ця ідея є цікавою з того погляду, що передбачається відхід від наявного підходу до визначення ідентичностей. Автор пропонує альтернативу традиційному сприйняттю ідентичності, але, найімовірніше, мережева ідентичність не буде усвідомлюватися її носіями. Люди ототожнюють себе із конкретними соціальними групами, до яких вони можуть належати за допомогою мережі Інтернет, а не до представників «мережі загалом». Цифрова грамотність, як і звичайна грамотність, перестає бути окремою рисою особистості, стаючи фундаментом для пошуку власної ідентичності в інших речах.

Широта та відкритість світу, а також його надзвичайна різноманітність може в частини людей викликати протилежну реакцію: бажання віднайти локальну ідентичність, протиставити свій спосіб життя всьому цьому багатоманіттю. Водночас національна ідентичність навряд чи перетвориться на «кратівне коло», оскільки кожна людина може знайти власні соціальні групи, які не мають територіального виміру, але в яких значно простіше знайти спільну мову з однодумцями і не потрібно шукати компроміси щодо надзвичайно складних питань.

Виняток становлять нації (релігійні, імперські, місіонерські, закриті суспільства), які прямо протиставляють себе світові. Але Україна не належить до їх числа. Таким чином, різні держави в найближчому майбутньому будуть мати різні шляхи розвитку. Національні держави будуть зіштовхуватися із позанаціональними, тобто такими, де існування національної ідентичності не є ключовим чинником їх розвитку. Інакше кажучи, такі держави об'єднують людей тільки до того часу, поки це вигідно їх громадянам. Як

тільки ситуація змінюється, людина змінює державу перебування майже не замислюючись. Це посилює конкуренцію між державами за найкращих спеціалістів у різних галузях, при цьому патріотизм перестає бути важливим чинником під час прийняття рішення про місце проживання конкретної родини.

Література:

1. Дацюк С. Война идентичностей в Украине и России / С. Дацюк // Українська правда. 12 березня 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/53202f9d94ca6>.
2. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Пер. з фр. – Том третій. – К. : Дух і літера, 2013. – С. 219.
3. Google reveals most searched-for universities By Sean Coughlan // BBC News education correspondent, 24 September 2014, Available at : <http://www.bbc.com/news/business-29240959>.
4. Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М. : «Издательство АСТ», 2002. – 557 с.
5. GEIPEL, Janet ; HADJICHRISTIDIS, Constantinos ; SURIAN, Luca. Foreign language affects the contribution of intentions and outcomes to moral judgment. *Cognition*, 2016, 154: 34-39.
6. JARVIN, Linda. Edutainment, games, and the future of education in a digital world. *New directions for child and adolescent development*, 2015, 2015.147: 33-40.
7. YIN, Yin, et al. A classroom at home : children and the lived world of MOOCs. *Educational Media International*, 2015, 52.2: 88-99.